

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců JUDr. Miluše Doškové a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobce: **S. M.**, proti neoznačenému žalovanému, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 4. 2009, č. j. 5 Nc 3/2007 - 108,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 4. 2009, č. j. 5 Nc 3/2007 - 108, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Předmět řízení

[1] Kasační stížností podanou v zákonné lhůtě se žalobce (dále rovněž „stěžovatel“) domáhá zrušení shora označeného usnesení Krajského soudu v Ostravě, jímž nebylo vyhověno jeho žádosti o ustanovení advokáta z důvodu, že stěžovatel soudu neprokázal své majetkové poměry.

[2] Stěžovatel v kasační stížnosti uvádí, že žádá o ustanovení advokáta JUDr. Víta Vohánky a navrhuje, aby bylo napadené usnesení krajského soudu zrušeno. Jakkoliv tento návrh zjevně nesplňuje formální náležitosti stanovené zákonem a navíc je psán ručně a na samé hranici čitelnosti, nemohl zdejší soud přehlédnout, že stěžovatel brojí proti rozhodnutí krajského soudu o neustanovení zástupce z řad advokátů a že proto v této situaci by důsledné trvání na náležité formě kasační stížnosti u práva neznalého stěžovatele představovalo nadměrný formalismus. Stížnost proto vyhodnotil tak, že v ní stěžovatel uplatňuje kasační důvody podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb.,

soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), namítá tedy nepřezkoumatelnost spočívající v nedostatku důvodů rozhodnutí.

II. Relevantní informace plynoucí ze spisu

[3] Ze spisového materiálu soud zjistil, že dne 7. 2. 2007 zaslal žalobce krajskému soudu neoznačené podání ohledně přerušené věci vedené pod sp. zn. 38 Cad 15/2005. Krajský soud následně žalobce usnesením ze dne 30. 3. 2007, č. j. 5 Nc 3/2007 - 6, vyzval k doplnění a upřesnění podání. Na usnesení krajského soudu reagoval žalobce dalším podáním ze dne 16. 4. 2007, ve kterém uvedl, že překážka řízení byla odstraněna a že žádá soud o ustanovení advokáta JUDr. Tomáše Sokola. Tuto žádost krajský soud zamítl s odůvodněním, že u něj nebyly dány předpoklady pro úplné osvobození od soudních poplatků, neboť má měsíční pravidelný příjem ve výši 5456 Kč (od ledna 2006), resp. ve výši 5820 Kč (od ledna 2007), a zejména vzhledem k tomu, že mu byla v říjnu 2007 vyplacena částka 203 997 Kč jako doplatek částečného invalidního důchodu za období od 3. 8. 2004 do 1. 10. 2007. Toto rozhodnutí krajského soudu bylo (ke kasační stížnosti stěžovatele) akceptováno i rozsudkem zdejšího soudu ze dne 26. 6. 2008, sp. zn. 2 As 26/2008.

[4] Po opětovné neúspěšné výzvě krajského soudu, aby žalobce odstranil vady podání, byl návrh žalobce usnesením ze dne 19. 1. 2009, č. j. 5 Nc 3/2007 - 74, krajským soudem odmítnut z důvodu neodstranění vad, pro které nebylo možné v řízení pokračovat (§ 37 odst. 5 s. ř. s.). Ke kasační stížnosti proti tomuto usnesení potom krajský soud rozhodl napadeným usnesením o neustanovení zástupce z řad advokátů pro účely řízení o kasační stížnosti.

[5] Krajským soudem zasláný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ stěžovatel vyplnil tak, že jej v části týkající se příjmů celý proškrtl. Pouze uvedl, že vlastní rodinný domek jako společný majetek. Krajský soud své rozhodnutí o neustanovení zástupce z řad advokátů odůvodnil tak, že stěžovatel neprokázal majetkové poměry. Uvedl, že *„žalobce musí v žádosti jednak tvrdit, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků a jednak toto tvrzení doložit. Není věcí soudu, aby z úřední povinnosti iniciativně vyhledával okolnosti, které by byly ve prospěch žalobce k osvobození od soudního poplatku, ale je věcí žalobce, aby soud přesvědčil, že jsou u něj předpoklady pro osvobození od poplatku.“*

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[6] Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti, přičemž zjistil, že je podána osobou oprávněnou a je proti označenému usnesení přípustná (§ 102 a § 104 s. ř. s.). Přestože v řízení o kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu musí být stěžovatel, který sám nemá vysokoškolské právnické vzdělání, vyžadované podle zvláštních zákonů pro výkon advokacie, zastoupen advokátem podle ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s., zdejší soud již opakovaně judikoval, že v řízení, v němž kasační stížnost směřuje proti usnesení krajského soudu o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce, není třeba splnění této podmínky již z povahy věci vyžadovat (např. rozsudek ze dne 24. 10. 2007, sp. zn. 1 Afs 65/2007, rozsudek ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. 6 Azs 27/2004).

[7] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2 a 3 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[8] Podle ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. „*navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce...*“. Z citovaného ustanovení vyplývají dvě základní podmínky, při jejichž současném splnění může být navrhovateli (stěžovateli) na jeho žádost zástupce ustanoven: 1/ musí splňovat podmínky pro osvobození od soudních poplatků a 2/ ustanovení zástupce musí být potřeba k ochraně jeho práv.

[9] K posuzování předpokladů osvobození od soudních poplatků se zdejší soud vyjádřil již ve svém rozsudku ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. 4 Ans 3/2005 (dostupné na www.nssoud.cz), v němž mj. konstatoval: „*V současné době nejsou v platném právu vyjádřena objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele o osvobození od soudních poplatků, resp. jejich tíživosti. Osvobození od soudních poplatků je tak věcí úvahy soudu; při rozhodování o něm soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. Jestliže to poměry žadatele nedovolují, je soud povinen žadateli přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků, a to buď v plném rozsahu nebo zčásti.*“

[10] Stěžovatel ve formuláři „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ ze dne 10. 4. 2009 uvedl, že nemá žádné příjmy z pracovního poměru, ani z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr či z podnikání, resp. jiné samostatně výdělečné činnosti, ani žádné příjmy z hmotného a sociálního zabezpečení nebo další příjmy (tak je třeba chápat uvedené přeškrtnutí příslušných sekcí formuláře), pouze vlastní spolu s manželkou rodinný domek. Stěžovatel vyplnil uvedený formulář v části týkající se příjmů stejným způsobem (celou ji proškrtnl), jako v předcházejícím řízení před krajským soudem, pro které rovněž žádal ustanovení advokáta. Zatímco však tato žádost o ustanovení advokáta byla krajským soudem dne 7. 12. 2007 zamítnuta zejména z důvodu, že žalobci byla v říjnu 2007 vyplacena částka 203 997 Kč jako doplatek částečného invalidního důchodu za období od 3. 8. 2004 do 1. 10. 2007, v nyní napadeném usnesení krajského soudu je stejný závěr odůvodněn pouze tak, že žalobce soudu neprokázal majetkové poměry a soud proto neměl k dispozici potřebné údaje k vyhodnocení úvahy, zda stěžovateli zástupce pro řízení o kasační stížnosti ustanovit či nikoli. Takovéto odůvodnění krajského soudu však Nejvyšší správní soud nemůže akceptovat.

[11] Především je třeba zdůraznit, že napadené rozhodnutí krajský soud vydal dne 20. 4. 2009, tedy více než dva roky poté, kdy ze stejného důvodu hodnotil majetkové poměry stěžovatele pro účely řízení probíhajícího před tímto soudem. Není proto důvodu předpokládat, že majetkové poměry stěžovatele za tuto dobu nedoznaly žádných změn, navíc když při předchozím rozhodování o této otázce krajský soud přihlédl zejména k vyplacení jednorázové částky ve výši 203 997 Kč jako doplatku částečného invalidního důchodu za období od 3. 8. 2004 do 1. 10. 2007. K této problematice navíc Nejvyšší správní soud uvedl v rozsudku ze dne 24. 4. 2008, č. j. 4 Ads 17/2008 - 74 (dostupné na www.nssoud.cz), „*že při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků v situaci, kdy Česká správa sociálního zabezpečení po určitou dobu účastníku řízení nevyplácela*

důchod, musí soud pozdější doplatek důchodu za toto období rozpočítat na jednotlivé měsíce, k nimž se doplatek vztahuje“.

[12] Jak bylo již judikováno Nejvyšším správním soudem (bod 9), soud musí při rozhodování o osvobození od soudních poplatků přihlížet k celkovým majetkovým poměrům žadatele ve vztahu k nákladům, které si soudní řízení a související okolnosti vyžadují. Dospěje-li k tomu, že majetkové poměry žadatele neumožňují, aby mohl bez ohrožení své výživy náklady související s řízením před soudem uhradit, je soud této osobě povinen přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků (buď v plném rozsahu nebo částečně).

[13] V posuzované věci se však krajský soud majetkovými poměry stěžovatele vůbec nezabýval, když toliko uvedl, že stěžovatel soudu neprokázal majetkové poměry. Pokud však stěžovatel uvádí, že nedisponuje žádnými příjmy, je na soudu, aby provedl další kroky k získání podkladů pro účely rozhodnutí na základě dostatečně zjištěného stavu věci, resp. aby alespoň přesvědčivě zpochybnil věrohodnost jeho prohlášení a neexistenci žádných příjmů. Mohl proto kupř. od příslušného orgánu státní správy (Česká správa sociálního zabezpečení) vyžadovat součinnost k získání informací o skutečné situaci stěžovatele ohledně jeho příjmových poměrů. Tvrdí-li stěžovatel, že žádné příjmy nemá, nelze po něm spravedlivě požadovat, aby toto své tvrzení prokázal; obecně je totiž poměrně komplikované prokazovat, že někdo něco nemá, tedy prokazovat neexistenci něčeho.

[14] Nejvyšší správní soud připomíná, že je třeba vycházet z aktuálních majetkových poměrů stěžovatele. Pokud tedy bylo v roce 2007 známo, že stěžovatel pobíral částečný invalidní důchod jako pravidelný měsíční příjem ve výši 5456 Kč (od ledna 2006), resp. ve výši 5820 Kč (od ledna 2007), v roce 2009 již nelze tuto informaci považovat za aktuální, tedy relevantní pro rozhodnutí v této věci. Pokud by však bylo potvrzeno, že stěžovatel pravidelný měsíční příjem požívá v uvedené výši i nadále, rozhodně se nejedná o částku, která by podle současné rozhodovací praxe nejen zdejšího soudu (např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 10. 2007, č. j. 4 Ads 36/2007 - 134, www.nssoud.cz) bez dalšího postačovala (byť k částečnému) pokrytí nákladu souvisejících se soudním řízením, což by nutně muselo vést k osvobození od soudních poplatků z důvodu nedostatku prostředků. Vadou řízení před krajským soudem je však skutečnost, že tyto okolnosti nebyly vůbec zjišťovány

[15] Co se týká požadavku stěžovatele na ustanovení konkrétního advokáta pro řízení o kasační stížnosti (JUDr. Víta Vohánky), Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s argumentací uvedenou krajským soudem v napadeném usnesení, totiž že ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. nedává právo na ustanovení konkrétního zástupce, kterého si účastník řízení žádá. Tato skutečnost ovšem nevylučuje, aby žádaný advokát účastníkovi řízení ustanoven byl, bude-li to vyhovovat zásadě procesní ekonomie. Tato interpretace předmětného ustanovení je v souladu s dosavadní judikaturou Nejvyššího správního soudu (rozsudky ze dne 8. 9. 2005, sp. zn. 6 Ads 64/2005, publ. pod č. 1372/2007 Sb. NSS, ze dne 15. 2. 2006, č. j. 3 Ads 101/2005 - 42, ze dne 29. 10. 2007, č. j. 4 Ads 35/2007 - 128 a ze dne 30. 9. 2008, č. j. 4 Ads 135/2008 - 134, vše dostupné na www.nssoud.cz). Jak bylo nicméně zjištěno - a je zcela korektní to na tomto místě uvést - sedmý senát Nejvyššího správního soudu shledal při své rozhodovací činnosti tento právní závěr problematickým a rozhodl se předložit právní otázku týkající se výkladu ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu (věc je vedena pod spisovou značkou RS 16/2009) k rozhodnutí (sjednocení judikatury). Sporná právní otázka spočívá podle sedmého senátu

v tom, zda je právo na ustanovení zástupce toliko právem na zástupce, nikoli však právem na konkrétního zástupce, kterého navrhopatel v návrhu označuje; anebo zda je předseda senátu při rozhodování o ustanovení zástupce povinen vždy přihlížet k návrhu účastníka řízení na ustanovení konkrétního zástupce a pokud ustanoví jiného zástupce, musí své rozhodnutí řádně odůvodnit.

[16] Nejvyšší správní soud proto také zvažoval, zda je nutné aplikovat ustanovení § 48 odst. 2 písm. f) s. ř. s., podle něhož předseda senátu může usnesením řízení přerušit, pokud zjistí, že probíhá jiné řízení, jehož výsledek může mít vliv na rozhodování soudu o věci samé; přitom dospěl k závěru, že k takovému kroku není nutné přistoupit, a sice z důvodu, že rozhodnutí rozšířeného senátu o uvedené sporné právní otázce by nemělo vliv ani na výsledek přezkoumání napadeného usnesení krajského soudu, ani na odůvodnění nyní předkládaného rozsudku zdejšího soudu. Sporná právní otázka totiž není meritem sporu v této věci, ve které je třeba nejprve posoudit, zda bude vůbec stěžovateli advokát pro účely řízení o kasační stížnosti ustaven. Teprve poté budou pro další rozhodovací činnost soudů ve správním soudnictví relevantní závěry, ke kterým dospěje ohledně předložené sporné právní otázky rozšířený senát Nejvyššího správního soudu. Pro úplnost je však třeba dodat, že krajský soud se v napadeném usnesení návrhem na ustanovení konkrétního advokáta zabýval a racionálně, s ohledem na zásadu ekonomie řízení, odůvodnil, proč by k ustanovení tohoto advokáta nepřistoupil.

[17] Nejvyšší správní soud uzavírá, že napadené usnesení krajského soudu trpí vadou nepřezkoumatelnosti pro nedostatek důvodů, neboť nebylo vydáno na základě dostatečně zjištěného stavu příjmových poměrů žadatele, resp. soud ani nevyvrátil věrohodnost stěžovatelem poskytnuté informace o neexistenci žádných příjmů. Přestože není (jak uvedl krajský soud v napadeném usnesení) věcí soudu, aby z úřední povinnosti iniciativně vyhledával okolnosti, které by svědčily pro osvobození od poplatků, soud je povinen přihlížet k celkovým aktuálním majetkovým poměrům žadatele, k jejichž zjištění - působí-li samotná tvrzení žadatele o stavu jeho majetkových poměrů nevěrohodně - musí přistoupit, resp. musí toto tvrzení stěžovatele vyvrátit. K tomu je třeba připomenout, že pro rozhodnutí o ustanovení zástupce z řad advokátů musí být splněna nejen podmínka osvobození od soudních poplatků, ale ustanovení zástupce zároveň musí být nutné k ochraně práv stěžovatele.

[18] Nejvyšší správní soud z výše uvedených důvodů shledal napadené usnesení Krajského soudu v Ostravě nepřezkoumatelným ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., a proto je zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V tomto řízení je krajský soud povinen učinit kroky vedoucí ke zjištění aktuálních majetkových poměrů stěžovatele a rovněž se zabývat otázkou, zda je ustanovení zástupce z řad advokátů nutné k ochraně práv stěžovatele.

[19] V novém rozhodnutí ve věci krajský soud rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti podle § 110 odst. 2 s. ř. s.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. července 2009

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu